27/06/2023

Κάλλιστον δώρον του Θεού, η θάλασσα

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Μάνης

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ’

Ὁ Θεός, ὁ Δημιουργός τοῦ σύμπαντος κόσμου δημιούργησε καί τήν θάλασσα. Διαβάζουμε στό πρῶτο βιβλίο τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί στό πρῶτο κεφάλαιο: «Καί εἶπεν ὁ Θεός˙ συναχθήτω τό ὕδωρ τό ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς συναγωγήν μίαν, καί ὀφθήτω ἡ ξηρά. Καί ἐγένετο οὕτως. Καί συνήχθη τό ὕδωρ τό ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τάς συναγωγάς αὐτῶν, καί ὤφθη ἡ ξηρά. Καί ἐκάλεσεν ὁ Θεός τήν ξηράν γῆν καί τά συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας. Καί εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν» (Γεν. 1, 9-10).

Τήν τρίτη ἡμέρα τῆς δημιουργίας, ὁ Θεός φτιάχνει τήν γῆ, τήν ξηρά καί τήν θάλασσα μέ τά συστήματα τῶν ὑδάτων. Ἔτσι τό πολυπληθές ὕδωρ ὀνομάζεται θάλασσα. Εἶναι ὡς δοχεῖον ὅλων τῶν ποταμῶν τῆς γῆς καί βεβαίως περιωρισμένη στά ὅριά της. Ἡ δέ ὑγρασία τῆς θάλασσας ἐπιστρέφει στό βάθος τῆς γῆς καί ὡς ἡ πηγή τῶν ὑδρατμῶν πού ἀνέρχονται ὑψηλά γιά νά πέσουν ὡς βροχή, ποτίζουν πάλιν τήν γῆ. Ἔπειτα ἡ θάλασσα περιβάλλει τίς νήσους καί συνάμα ἑνώνει τίς

ἠπείρους.

Ὡς εἶναι γνωστόν, ἡ μεγάλη θάλασσα ὀνομάζεται ὠκεανός καί ἔχει αἰγιαλούς, ἀκρωτήρια, νήσους καί χερσονήσους, σύρτες καί σκοπέλους. Ἀλλά ἀκόμη κάμνει καί ἰσθμούς, πορθμούς καί κόλπους. Εἰδικότερα, αἰγιαλός εἶναι ἡ ὄχθη τῆς θάλασσας. Ἀκρωτήριον εἶναι τόπος ὑψηλός πού πίπτει στή θάλασσα. Νῆσος εἶναι μέρος τῆς ξηρᾶς πού εἶναι πανταχόθεν περικυκλωμένο ἀπό θάλασσα καί χερσόνησος εἶναι γῆ πανταχόθεν περικυκλωμένη ἀπό θάλασσα ἐκτός ἀπό ἕνα καί μόνον στενό μέρος τό ὁποῖο συνέχεται μέ τήν ξηρά. Σύρτις εἶναι ριχότοπος σκεπασμένος ἀπό ἄμμο στό ὁποῖο κατακάθονται τά καράβια. Σκόπελος εἶναι βράχος ἤ πέτρα σκεπασμένη μέ λίγο ὕδωρ πολύ ἐπικίνδυνη γιά τά πλοῖα. Ἰσθμός εἶναι στενό μέρος τῆς γῆς μεταξύ δύο θαλασσῶν, ἐνῶ πορθμός μεταξύ δύο ἠπείρων. Κόλπος εἶναι μέρος τῆς θάλασσας πού περιέχεται ἀπό δύο ἀκρωτήρια καί λιμήν εἶναι μικρός κόλπος. Ὅρμος ἀκόμη πιό μικρός κόλπος.

Τό θαλάσσιο δέ ὕδωρ εἶναι ἁλμυρό καί πικρό γιά νά μήν σήπηται ἀλλά εἶναι καί βαρύτερο ἀπό τό ποταμίσιο ὕδωρ καί γι’ αὐτό καί βαστάζει μεγάλα βάρη. Ἀξιοθαύμαστο γεγονός εἶναι ἡ κίνηση τῶν ὑδάτων τῆς θάλασσας, ἄλλως ἡ ἀνάβαση καί ἡ κατάβαση μέ τίς παλίρροιες ἀλλά καί ἡ ἐξάρτησή της ἀπό τήν φορά τοῦ ἀέρος, ὁ ὁποῖος καί δέν εἶναι πάντοτε ἴδιος.

*

Ἀξίζει, ἐν προκειμένῳ, νά παραθέσουμε ἕνα εἰκονικό διάλογο ὄχι βέβαια μεταξύ προσώπων, ἀλλά μεταξύ ξηρᾶς καί θάλασσας, τίς ὁποῖες προσωποποιεῖ ὁ Ἱερός Χρυσόστομος. Σ’ αὐτό τόν ὑποτιθέμενο διάλογο, ἡ ξηρά κατηγορεῖ τήν θάλασσα ὡς πρόξενο πολλῶν κακῶν ἀλλά καί ἡ θάλασσα κατηγορεῖ τήν ξηρά ὅτι ἔχει μολυνθεῖ ἀπό τά αἵματα μυριάδων δολοφονιῶν καί ποικίλων ἐγκλημάτων. Ὡστόσο, στό τέλος συμφιλιωτής τῶν δύο τούτων μεγεθῶν καί φυσικῶν στοιχείων ἀποκαλύπτεται ὁ Συμφιλιωτής Ἰησοῦς Χριστός. Ἰδού ὁ διάλογος: «Θάλασσα: Σύ, ὦ γῆ, ἐπλάσθης μετά ἀπό ἐμένα. Ξηραμμένη, ἄπληστη, μητέρα τῆς σκόνης καί τάφε ὅπου θάπτονται νεκροί καί αἵματα, ἁμαρτωλή οἰκία πανούργων ἀνθρώπων. Γιατί τυραννεῖς ἐμένα τήν πιό μεγάλη ἀπό σέ στήν ἡλικία καί κατέχεις μόνη σύ τόν Κύριον; Δῶσε Του λοιπόν σέ μένα γιά νά ἐκπληρωθεῖ ἐκεῖνο πού ἔχει λεχθεῖ: «Ἐν τῇ θαλάσσῃ αἱ ὁδοί σου», δηλαδή, «στή θάλασσα βαδίζεις ὦ Θεέ». Δῶσε μου τόν πλάστην μου γιά νά γεμίσει καί τήν δική μου ἀγκάλη μέ τήν χάριν Του».

Γῆ: «Μή γάρ σου χείρων ὑπάρχω» δηλαδή μήπως εἶμαι χειροτέρα ἀπό σέ θάλασσα; Σύ βρίσκεσαι σέ ἀπορία καί ἀτονία καί ἀστάθεια καί σφυρίζεις˙ στά ἄκρα σου, στίς ὄχθες ρέουν ἀκάθαρτα νερά, τό φυτικό σου βασίλειο ἀποτελεῖται μόνον ἀπό πόαν˙ εἶσαι ἄχρηστη στή ζωή μέ τά ἁλμυρά νερά του καί τίς δυσωδίες πού χύνονται σέ

σένα. Δέν μπορεῖ κανείς νά πορευθεῖ διά μέσου σου διότι ἔχεις συνήθως καταιγίδες καί εἶσαι ἀγριεμένη ἀπό σφοδρούς ἀνέμους. Ἐάν, ὅπως εἶπες, ἤσουν προτιμοτέρα, σέ σένα πρῶτον θά ἐρχόταν νά ἐγκατασταθεῖ ὁ Δεσπότης˙ τώρα ὅμως τό ἀξίωμά Του λάμπει σέ μένα, διότι εἶμαι ἀνωτέρα ἀπό σένα, ἐφ’ ὅσον πρῶτον σέ μένα ἄφησε νά λάμψουν οἱ ἀκτῖνες τῆς θεότητός Του. Εἶμαι τόσο προτιμοτέρα ἀπό ἐσένα, ὅσον προτιμότεροι εἶναι οἱ ἄνθρωποι, πού γεννῶ ἐγώ, ἀπό τά ψάρια πού γεννᾶς ἐσύ˙ ἐγώ εἶμαι μητέρα τῆς ἁγίας Παρθένου πού γέννησε τόν Δεσπότην, σύ δέ τοῦ πονηροῦ δράκοντος, ὁ ὁποῖος ἐμπαίζει τά ζῶα σου˙ ἐγώ εἶμαι μητέρα προφητῶν καί ἀποστόλων καί ἁγίων ἀνδρῶν, ἐνῶ σύ εἶσαι μητέρα ἀγρίων καί κακῶν κητῶν καί καταστροφή αὐτῶν πού ταξιδεύουν μέ φουρτούνα˙ ἐγώ εἶμαι κῆπος καρποφόρος καί ἔχω ἄνθη καί ἀρώματα, ἐνῶ σύ ἔχεις ἀνέμους καί λιμάνια καί ἀταξίας. Ἄν μποροῦσα νά κρατήσω τόν Κύριον, δέν θά τόν ἄφηνα νά ἔλθει σέ σένα.

Κατ’ ἐκείνη ὅμως τήν ὥρα πού τά στοιχεῖα τῆς φύσεως, θάλασσα καί γῆ μέ τίς ἐκδηλώσεις τους φιλονεικοῦσαν, ἔρχεται ὁ Κύριος, ὁ Ὁποῖος γεμίζει τά πάντα, «ὁ πάντα πληρῶν» καί κατορθώνει καί διορθώνει τά πάντα καί ἔρχεται πρός τήν θάλασσα θέλων μέ τά ἅγια ἴχνη Του νά δοξάσει καί νά τιμήσει τήν χώρα τῶν ὑδάτων. Τότε ἡ θάλασσα ἄνοιξε τίς ἀγκάλες της καί μέ πολλή χαρά ὑπεδέχθη τόν Κύριο λέγουσα:

Θάλασσα: Ἐλᾶτε ὅλα τά ζῶα, τά μικρά μαζί μέ τά μεγάλα, συγκεντρωθεῖτε ὅσα βρίσκεσθε στά βάθη, κολυμβήσατε καί ἐπιστρέψατε πρός Ἐκεῖνον, ὁ Ὁποῖος στήν ἀρχή σᾶς χάρισε τήν ζωή καί σᾶς ἐγκατέστησε στό ὕδωρ. Ὅλοι οἱ ἀντίθετοι ἄνεμοι τοῦ χειμῶνος, σιωπήσατε καί φοβηθεῖτε τήν θεότητα Ἐκείνου πού βρίσκεται μπροστά σας. Ὅλες οἱ καταιγίδες καί οἱ λαίλαποι ἡσυχῆστε ἐμπρός στό μέγεθος τῆς ἐξουσίας Του. Ὅλοι οἱ ἄνεμοι ἠρεμήσατε καί γαληνέψατε καί ὑποδεχθεῖτε μέ χαρά τόν Κύριον τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου. Ποιός θά τό φανταζόταν νά μοῦ ἀναγγείλει σήμερον ὅτι ἔχω ἐπιβάτην τόν Κύριον, ὁ Ὁποῖος βαδίζει στό πέλαγός μου; «Τίς ἀναγγελεῖ μοι σήμερον, ὅτι πελαγοβάτην ἔχω ἐπιβάτην Κύριον;». Θά εἶμαι δοξασμένη ἀπό σήμερον διότι ἔγινα θρόνος ὅπως τά Χερουβίμ... Ἐκεῖνον πού πετᾶ μέ τά πτερά τῶν ἀνέμων τόν φιλοξενῶ στίς νήσους μου. «Νῦν οὐκ ἔτι προσαγορεύομαι θάλασσα, ἀλλά κολυμβήθρα οὐράνιος» (PG 61,694). Ἔτσι ὁ Χριστός συμφιλιώνει γῆ καί θάλασσα καί τά πάντα, γι’ αὐτό καί ἐμεῖς μποροῦμε νά διακηρύττουμε: «Ἐν παντί εὐχαριστεῖτε» τόν Κύριον (Α’ Θεσσ. 5,18).

Εἶναι δέ πολύ χαρακτηριστικό ὅτι πολλές φορές ὁ Κύριος μέ τίς εἰκόνες καί τίς παραβολές δίδασκε τούς ἀνθρώπους. Ἔτσι καί ἡ θάλασσα ἦταν γιά τόν Χριστό σημεῖο τῆς θεϊκῆς Του προσέγγισης μέσα στήν ἱστορία. Ἰσχύει, ἐν προκειμένῳ, ἡ φράση τοῦ ἁγ. Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: «Οὐδέποτε ψυχή δύναται πρός γνῶσιν

ἐκταθῆναι Θεοῦ, εἰμή αὐτός ὁ Θεός, συγκαταβάσει χρησάμενος, ἄψηται αὐτῆς καί ἀναγάγῃ πρός ἑαυτόν». Ἡ θάλασσα, ἐν προκειμένῳ, καθίσταται διδάχος καί διδαχή ἀπό τόν αἰώνιο καί μόνο Διδάσκαλο. Ἔτσι ὁ Χριστός διδάσκει μέ τό πέλαγος, μέ τόν λιμένα, μέ τό πλοῖο, μέ τούς ἁλιεῖς, μέ τήν ἀγριεμένη θάλασσα ἀλλά καί τήν γαλήνια, ἀκριβῶς ἐπειδή μ' αὐτές τίς εἰκόνες καί πραγματικότητες ἀποκαλύπτει τόν δρόμο τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν.

Ἀξίζει νά παρουσιάσουμε δύο σημεῖα. Στόν Εὐαγγελιστή Ματθαῖο ἔχουμε μία σπουδαία περιγραφή τῆς γαλήνευσης τῆς τρικυμίας ἀπό τόν Χριστό. Βρισκόντουσαν μέσα στό πλοῖο ὅλοι οἱ μαθητές Του ἀλλά καί ἄλλοι ἐπιβάτες ὅταν ἄρχισαν δυνατοί ἄνεμοι καί ἐπέπεσε ἰσχυρή θύελλα. Στή θάλασσα ἦταν μεγάλη ἡ τρικυμία καί τό πλοιάριο σκεπαζόταν ἀπό τά κύματα. Ὡστόσο ὁ Χριστός κοιμόταν. Τότε ἔντρομοι οἱ μαθητές Του προσῆλθαν κοντά Του, τόν ξύπνησαν καί τοῦ εἶπαν ἔχοντας μεγάλη ἀγωνία καί σύγχυση. «Κύριε σῶσε μας, χανόμαστε». Τότε ὁ Χριστός τούς λέγει: «Ὦ ὀλιγόπιστοι, γιατί εἶσθε τόσον δειλοί;». Ἀμέσως ὁ Χριστός σηκώθηκε ὄρθιος καί διέταξε μέ τήν ἐξουσία πού εἶχε ὡς Κύριος καί Θεός νά σταματήσει ἡ τρικυμία καί νά ἐπέλθει στή θάλασσα ἡ γαλήνη. Ἔτσι καί ἔγινε. Ὅλοι τότε θαύμασαν τό καταπληκτικό αὐτό γεγονός καί ἔλεγαν ὅτι «καί οἱ ἄνεμοι καί ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ» (Ματθ. 8,27). Δηλ. οἱ ἄνεμοι καί κατ' ἐπέκτασιν καί ἡ θάλασσα ὑποτάσσονται σ' αὐτόν.

Πράγματι, ὁ Χριστός πραγματοποίησε καί αὐτό τό θαῦμα, ὅπως καί πολλά ἄλλα, ὅταν χρειαζόταν γιά νά πιστέψουν καί κατανοήσουν οἱ μαθητές Του ἀλλά καί ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶναι ὁ Θεάνθρωπος Κύριος, ὁ Ὁποῖος ἦλθε ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους γιά νά τούς λυτρώσει ἀπό τήν ἁμαρτία καί ἐπαναφέρει στόν Παράδεισο. Ὅλοι τότε μέ τό θαῦμα αὐτό τῆς καταπαύσεως τῶν ἀνέμων καί τῆς τρικυμίας τῆς θάλασσας ἔλαβαν πεῖρα τῆς θείας δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ καθ' ὅτι «θαυμαστοί οἱ μετεωρισμοί τῆς θαλάσσης, θαυμαστός ἐν ὑψηλοῖς ὁ Κύριος» (Ψαλμ. 93,4).

Διδασκόμεθα ὅτι ὀφείλουμε νά σπάσουμε τούς κάβους τῆς ἀθεΐας καί τῆς ἀρνήσεως καί νά διαλύσουμε τίς ἀμφιβολίες καί τίς προκαταλήψεις. Ὁ Χριστός εἶναι ὁ Κύριος μας καί ὁ Θεός μας. Ὅταν εἴμαστε κοντά Του καί τόν ἐπικαλούμεθα δέν ἔχουμε τίποτα νά φοβηθοῦμε. Οὔτε ἀνέμους, μήτε θύελλες καί τρικυμίες τῆς θάλασσας. Ὁ Κύριος, νά γνωρίζουμε, παραμένει συμπαραστάτης μας.

*

Ἔπειτα τό πλοῖο ἔχει ἕνα σπουδαῖο συμβολισμό. Συγκεκριμένα συμβολίζει τήν Ἐκκλησία. Εἰδικότερα, ὁ σοφός Ἅγιος Νικόδημος, ὁ Ἁγιορείτης, γράφει ὅτι τό πλοῖον, ἄλλως μέ τήν ἀρχαία λέξη ἡ ναῦς, εἶναι μία θαυμάσια εἰκόνα τῆς

Ἐκκλησίας. Στόν πρόλογο τοῦ σπουδαιοτάτου συγγράμματός του πού ἀποκαλεῖται «Πηδάλιον» καί ἐμπεριέχει τούς θείους καί ἱερούς κανόνες γράφει πολύ χαρακτηριστικά: «Διά τῆς νηός (ναῦς – νηός) δηλαδή μέ τό πλοῖο, εἰκονίζεται ἡ καθολική (δηλ. ὁλόκληρη) τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία». Καί συνεχίζει καί περιγράφει πιό ἀναλυτικά: «Τῆς νηός, δηλ. τοῦ πλοίου, τρόπις, δηλ. ἡ καρίνα μέν εἶναι ἡ πρός τήν Ἁγία Τριάδα ὀρθόδοξος πίστις. Δοκοί δέ καί σανίδες τά τῆς πίστεως δόγματα καί οἱ παραδόσεις. Ἱστός, ὁ σταυρός. Ἅρμενα δηλ. ἡ ἁρματωσιά, ἡ ἐλπίς καί ἡ ἀγάπη». Καί ἀφοῦ περιγράψει τά ἄψυχα ἔρχεται κατόπιν καί λέγει: «Κυβερνήτης ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός». Πόσο σημαντικό εἶναι τοῦτο νά γνωρίζουμε ὅτι τήν Ἐκκλησία τήν κυβερνᾶ ὁ Χριστός. Ὄχι οἱ κληρικοί καί οἱ λαϊκοί, ἀλλά ὁ ἴδιος ὁ Ἱδρυτής της, ὁ Σωτῆρας καί Λυτρωτής τοῦ κόσμου, ὁ Αἰώνιος Διδάσκαλος, ὁ Χριστός. Γι’ αὐτό καί ἡ Ἐκκλησία ἐπειδή εἶναι τοῦ Χριστοῦ καί θεῖον κατασκεύασμα μένει στούς αἰῶνες καί δέν καταλύεται ἀπό τούς ποικίλους ἐχθροὺς.

Στή συνέχεια, ὁ ὅσιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης λέγει ὅτι: Στό πλοῖο τοὐτέστιν στήν Ἐκκλησία πρωρεῖς (δηλ. ναύκληροι) καί ναῦται εἶναι οἱ Ἀπόστολοι καί οἱ τῶν Ἀποστόλων διάδοχοι καί κληρικοί πάντες. Γραμματικοί καί νοτάριοι δηλ., κοινῶς στήν ναυτική ὁρολογία, οἱ γραφιᾶδες καί διαχειριστές εἶναι οἱ κατά καιρούς διδάσκαλοι. Μετά ἐπιβάτες τοῦ πλοίου εἶναι ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί. Καί βέβαια θάλασσα, ὁ παρών βίος τῶν ἀνθρώπων. Συνεχίζει καί γράφει: «Πνεῦμα γαληνόν καί ζεφείριον, αἱ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πνοαί τε καί χάριτες. Ἄνεμοι οἱ κατ’ αὐτῆς πειρασμοί» καί πηδάλιον εἶναι οἱ ἱεροί κανόνες.

Πολύ, λοιπόν, παραστατικά συμβολίζεται ἡ Ἐκκλησία μέ τό πλοῖο. Αὐτό ἀκριβῶς ὀφείλουμε καί νά σκεπτόμεθα, ὅτι ἀξίζει νά εἴμαστε πάντοτε μέσα στήν Ἐκκλησία καί ποτέ ἐκτός αὐτῆς, πεσμένοι στή θάλασσα τῆς ἀσέβειας, ἀλλά μέσα στό πλοῖο τῆς σωτηρίας, τῆς ἁγίας μας Ἐκκλησίας.

*

Κάλλιστον, λοιπόν, δῶρον τοῦ Θεοῦ ἡ θάλασσα. Ὡς δέ γράφει ὁ Ἀπ. Παῦλος καί ἀκόμη καί μέ τήν θάλασσα «καθορᾶται ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ, τοῦ Θεοῦ, δύναμις καί θεότης» (Ρωμ. 1,20).